

Še o ocenjevanju znanja v OŠ

Kot svetovallec sem pogosto slišal učitelje, da so ocene enakovredne. Ali to piše v kakšnem pravilniku ali je to samo vtis, morebiti pa odmev kakšnega pravilnika, ki ne velja več? Podobno je s trditvijo, da ima lahko učenec (govorim za predmet geografijo) samo ocene, pridobljene z ocenjevanjem ustnih odgovorov (tj. ustne ocene). Ali je to možno razbrati iz veljavnega pravilnika? Kaj je delna ocena ipd.? Dilem je gotovo še veliko in vtis je, da vsako leto več, čeprav se o njih pogovarjamo, razrešujemo in tudi učitelji si med sabo izmenjajo izkušnje, ki so jih imeli s šolsko inšpekcijo. Ob tem pa je

treba zapisati in poudariti, da svetovalci ZRSŠ nismo razlagalci šolske zakonodaje, ampak skušamo samo svetovati, kako naj učitelji delajo, da bo zadoščeno didaktiki in poslanstvu predmeta ter s tem (vsaj približno) tudi zakonodaji. Mnenja, zapisana v tem sestavku, nujno ne odražajo stališč zakonodajalca ali šolske inšpekcije – so le premislek o nekaterih vprašanih, ki jih izpostavljajo učitelji.

Naj najprej navedem primer oziroma vprašanje minimalnih standardov. Jasno je, kaj pomenijo ocene. Ocena nezadostno (1) je negativna, druge ocene so pozitivne, pravi pravilnik, pa tudi brez njega menda to vemo.

Nato pa, cit.: »Z negativno oceno je ocenjen učenec, ki ne doseže standardov znanja, potrebnih za napredovanje v naslednji razred

(v nadaljnem besedilu: minimalni standardi), ki so določeni v učnih načrtih.« (9. člen Pravilnika).

Kot je zapisan, člen verjetno ne govori o minimalnih standardih, ki bi se nanašali na posamezno ocenjevanje, ampak na končno, ko je treba narediti premislek in ugotoviti, ali učenec doseže minimalne standarde za napredovanje v naslednji razred. Ali pač ne? In je treba ta člen razumeti tako, da mora biti pri vsakem ocenjevanju nekaj vprašanj ali nalog s področja minimalnih standardov, (sicer učenec sploh ne more dobiti negativne ocene)?

Zgodi se, pa ne tako redko, da se na izbran učni sklop ne nanaša le malo minimalnih standardov in je daleč premalo, da bi »pokrili« vsaj točke za zadostno, ki smo jih določili po specifikacijski preglednici in so navadno neke pri 50 odstotkih vseh možnih točk. Iz tega izhaja verjetno še bolj ključna dilema, kaj pomeni meja za pozitivno oceno pri npr. 50 odstotkih. To bi po zgornjem razumevanju pomenilo, da morajo naloge, ki se nanašajo na minimalne standarde, prinašati teh 50 odstotkov točk.

Ali ne bi bilo bolj smiselno, da postavimo mejo za zadostno oceno pri 20 ali 30 odstotkih in se ne mučimo, da bomo s kar polovico nalog (tj. točk) zadostili minimalnim standardom? Mogoče pa je smiselno razmisliti, kako pri taki stvari, ki je, roko na srce, bolj redka, narediti drugače. Morda pa bi veljalo sestaviti krajšo pisno nalogo za ocenjevanje, ko ne bi na vso moč premišljevali, kako »izumiti« vprašanja, ki bi se navezovala na minimalni/-e standard/-e, in bi z vprašanjem ali dvema zadostili tistim 50 odstotkom ter dodali še kakšno vprašanje za višje taksonomske ravni. Prav tako bi bila, po našem mnenju, še boljša rešitev, da se odpovemo pisnemu ocenjevanju in namesto njega ocenimo ustno in se pri tem osredotočimo na tisto razumevanje tematike oz. ciljev, ki ga lahko ugotovimo samo na ustni način ocenjevanja.

Pojdimo še korak naprej: 10. člen Pravilnika govori o vrstah ocenjevanja: »Ocenjujejo se učenčevi ustni odgovori ter pisni, likovni, tehnični, praktični in drugi izdelki, projektno delo in nastopi učencev.«

Če pustimo ob strani bolj ali manj (ne)jasne opredelitve, kaj so navedene oblike (nekdo se bo najmanj vprašal, v čem je razlika med tehničnimi in praktičnimi izdelki), ugotovimo, da je predvideno ocenjevanje raznolikih stvari. To je po eni strani dobro, po drugi strani pa lahko dokaj zapleteno in težavno, kajti 4. člen določa, da morajo biti za (vsako) ocenjevanje določeni kriteriji.¹ Torej morajo biti določeni kriteriji za vsakega od naštetih načinov. Poglejmo, kaj to pomeni v primeru, če se je učitelj odločil oceniti mapo izdelkov in aktivnosti.

Učenci torej izdelujejo mapo izdelkov. Kaj bo mapa obsegala in kdaj morajo učenci kakšno stvar narediti, pove učitelj na začetku. Dogovorijo se tudi o kriterijih za posamezno področje. Npr.: da bo to zemljevid meseca oktobra, pol strani geografskega opisa izbrane pokrajine decembra, poročilo o terenskem delu (na katerega se bodo seveda predhodno pripravljali) marca in pravilno merjenje izbranih lastnosti vode maja (kar bodo prav tako predhodno že delali). Ali lahko učitelj oceni kakšno aktivnost že sproti ali mora počakati do zadnje zaključene aktivnosti in dati za vse predvidene aktivnosti eno oceno? Kaj če učenec ni oddal zemljevida oktobra in ga je oddal januarja? Ali spada v mapo tudi ocena izbrane večine merjenja lastnosti vode, kar ni fizični izdelek? 14. člen pravilnika namreč pravi, da pri ocenjevanju pisnih in drugih izdelkov učitelj učenca seznanj z oceno ter jo vpiše v redovalnico oddelka oziroma učne skupine najkasneje v sedmih delovnih dneh po tem, ko učenec izdelek odda. No, pa smo tam! Zdi se, da je po pravilniku možno oceniti samo celotno mapo (tj. izdelek) po zaključenih vseh predvidenih nalogah! Ne glede na to, kaj pa pravi šolska inšpekcija, bi se v takšnih primerih bilo treba držati smiselnosti, namena in predmetno-strokovnih meril ocenjevanja.

1 S tem se povezuje še 64. člen Zakona o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, ki določa, da strokovni aktiv šole obravnava problematiko predmeta oziroma predmetnega področja, usklajuje merila za ocenjevanje, daje učiteljskemu zboru predloge za izboljšanje vzgojno-izobraževalnega oziroma študijskega dela, obravnava pripombe staršev, učencev, vajencev, dijakov in študentov višjih šol ter opravlja druge strokovne naloge, določene z letnim delovnim načrtom. Pozorni bomo samo na to, da str. aktiv usklajuje merila ocenjevanja, kar se (nedvomno) smiselno nanaša na kriterijsko ocenjevanje v 4. členu Pravilnika o ocenjevanju ...

Dotaknimo se še vprašanja, kako zaključiti oceno ob koncu šolskega leta. 16. člen Pravilnika pravi, da od 3. do 9. razreda učitelj oblikuje pri vseh predmetih zaključno številčno oceno tako, da oceni, v kolikšni meri učenec dosega standarde znanja, opredeljene v učnih načrtih, in pri tem upošteva ocene, ki jih je učenec pri predmetu prejel med šolskim letom. Torej, vsaj formalno, ni govor o tem, kaj poleg ocen (še) upoštevati, še zlasti, če je učenec na meji ocen. Torej ni govor o njegovem odnosu do predmeta, o sprotnem izpolnjevanju dogovorjenih nalog, zanimanju za predmet ipd., kar je prav tako del, ki bi ga bilo treba upoštevati že s pedagoškega vidika in ga učitelji tudi upravičeno upoštevajo.

Naj namesto zaključka zapišemo naslednje. Če se želi učitelj geografije v osnovni šoli izogniti formalnim problemom ocenjevanja, mora upoštevati nekaj ključnih stvari, ki so pač formalne narave in o njih ni razprave:

- oceniti znanje najmanj trikrat v šolskem letu (razen, če ne gre za fleksibilni urnik za predmete, ki imajo manj kot dve uri na teden, npr. geografija v 6. razredu ali geografija v 8. razredu),
- ocen, pridobljenih na podlagi ocenjevanja pisnih izdelkov, ne sme biti več kot ocen iz ocenjevanja ustnih odgovorov,
- da učitelj pravočasno seznaní učence z datumom ocenjevanja,
- da ne ocenjuje pet dni pred ocenjevalno konferenco (razen, če gre za ponovitev ocenjevanja – 13. člen Pravilnika),
- da ponovi pisno ocenjevanje, če je tretjina ali več negativnih ocen,

- da pravočasno vpiše ocene,
- verjetno še kakšno drugo določilo, ki ga nismo izpostavili.

Pri ocenjevanju zunaj teh kategorij pa veja opozoriti zlasti na kriterije ocenjevanja, ki niso samo formalna zahteva, ampak so neposredno povezani s samo vsebino ocenjevanja oz. učnimi cilji in ne nazadnje tudi minimalnimi standardi, ki so edino vnaprej predpisano področje razmejevanja ocen, njihovo doseganje pa pogoj za napredovanje v naslednji razred. Učitelj naj si pri ocenjevanju vzame strokovno avtonomijo, pri čemer pa mora slediti stroki, pedagoškemu načelom in vsem formalnim in vsebinskim določilom Pravilnika o preverjanju in ocenjevanju v osnovni šoli. Pa še odgovor na prvi dve dilemi v orehu: prav nikjer ni več omenjena enakovrednost ocen, pa čeprav je ocena ocena, pa naj bo zapisana z rdečo ali modro barvo; smiselno branje pravilnika pa tudi dopušča tudi samó ocenjevanje ustnih odgovorov in ne obveznega ocenjevanja pisnih izdelkov (govorimo samo z vidika geografije in ne drugih predmetov, ki lahko imajo kakšno posebnost).

Op.: Pri pisanju tega pedagoškega oreha smo se oprli na Pravilnik o preverjanju in ocenjevanju znanja ter napredovanju učencev v osnovni šoli, ki ga je šolski minister podpisal 29. maja 2013 in je bil objavljen v Ur. l. RS št. 52/2013 ter je začel veljati s 1. septembrom 2013. Splet: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2013-01-1988?sop=2013-01-1988>.